

ПАМ'ЯТКА

ЩОДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИМУСОВОГО ОГОЛЕННЯ ЯК ФОРМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОНФЛІКТОМ (СНПК)

Типові ситуації вчинення кримінального правопорушення

- 1.Примушування до оголення у слідчому ізоляторі чи лікарні, яка перебуває під тимчасовою окупацією країною-агресором.
- 2.Примушування до оголення у ситуаціях загрози вбивства, застосування насильства чи інших загроз незалежно від того, чи така загроза є реальною або уявною.
- 3.Примушування до перебування в оголеному вигляді у присутності інших осіб (наприклад, членів родини) протягом нетривалого чи тривалого часу.
- 4.Примушування до оголення особи в громадських місцях (наприклад, на блокпосту).
- 5.Примушування особи до оголення під час проведення «фільтраційних заходів» або пов'язаних із безпекою обшуків (контекст, у якому вживаються ці заходи, може становити жорстоке та нелюдське поводження).
- 6.Примушування особи утримуватися з іншими в оголеному стані.
- 7.Примушування до виконання особою, яку примусили до оголення, будь-яких рухів у присутності інших осіб (наприклад, танці чи присідання).
- 8.Фотографування ув'язненого оголеним.

Ідентифікація потерпілих від примусового оголення як форми сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом

Типові ситуації, коли особа прямо не повідомляє, але фахівці можуть ідентифікувати, що така особа є постраждалою від примусового оголення як форми сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом:

- особа могла звернутися до правоохоронних органів і повідомити про незаконне затримання чи обшуки на блокпосту;
- особа могла звернутися до медичного закладу чи центру соціально-психологічної допомоги з іншим запитом про потреби.

Комунікація з потерпілими, свідками здійснюється на засадах:

конфіденційності;

безпеки;

поваги;

недискримінації.

Питання, які слідчий може поставити під час допиту¹

- Розкажіть усе, що сталося з моменту _____ (наприклад, коли територія була окупована) до моменту _____ (наприклад, коли Вас звільнили).
- Якщо можливо, опишіть, що вони зробили з особою Х? Я знаю, що це може бути непросто, не поспішайте, будь ласка.
- Що відбулося?
- Чи можете описати, що знаходилося поруч?
- Коли це сталося (період / день / час)?
- Чи можете розповісти, де Ви були? (дозвольте потерпілим / свідкам зробити будь-які мапи / плани / замальовки, якщо це доречно (наприклад, місцевості, де стався інцидент)).
- Хто ще був поруч?

¹ *Важливо:* якщо діяння вчинено в слідчому ізоляторі, в'язниці чи будь-якій іншій установі, слідчі повинні переконатися, що вчинене діяння не було роздяганням із метою обшуку.

Важливо: допит має проводити особа тієї ж статі, що і постраждала особа.

- Чи було місто / село, в якому Ви мешкали, під контролем російських військових у цей час?
- Чи можете розповісти про тих людей, яких Ви згадували?
- У що вони були одягнені?
- Якщо відповідь полягає в тому, що вони були одягнені у військову форму, то попросіть надати додатковий опис, наприклад, колір чи знаки розрізнення. Якої приналежності були названі вами солдати? Чому Ви дійшли такого висновку?
- Що вони несли?
- Звідки вони прийшли?
- Які військові об'єкти (або обладнання, або персонал), якщо такі були, знаходилися поблизу?
- Чи знаєте Ви про когось ще, з ким поводитися аналогічно?
- Чи можете описати тих осіб, які скоювали акти, про які Ви мені розказали?
- Чи мали Ви нагоду спостерігати когось у ролі лідера?
- Чи доводилося Вам чути, щоб ця особа (ці особи) щось казала (казали)?
- Що вони казали?
- Кому вони це казали?
- За яких обставин вони це казали?
- Що Вам вдалося побачити у їхньому спілкуванні?
- Чи доводилося Вам чути, як вони звертаються один до одного на ім'я, за рангом чи посадою?
- Чи можете описати як Ви там опинилися?
- За яких обставин Ви мали роздягнутися?
- Чи можете описати ситуацію навколо Вас у той час?
- Чи повідомили Вам, чому (з якою метою) Ви повинні роздягнутися? Якщо так, то що вам сказали? Хто це сказав?
- Як ви вважаєте, що було, якби Ви відмовилися роздягнутися? Що змусило або спонукало Вас так подумати?
- Чи був хтось присутній / чи той, хто спостерігав, коли Вас змушували роздягатися? Якщо так, то хто?
- Чи відчували ви приниження або страх за власне життя чи життя інших осіб, коли Ви роздягалися / були оголені?
- Чи відчуваєте Ви сексуальний та (або) гендерно зумовлений підтекст у таких діяннях?
- Вам казали щось робити під час роздягання або після того, як Ви були роздягнені? Якщо так, то хто? Що вам сказали робити? Чи казав Вам хтось ще щось?
- Як довго Ви були змушені бути оголені?
- Чи просили Вас роздягнутися більше разів? Якщо так, то як часто Вас про це просили?
- Чи торкався до Вас правопорушник/ки? Якщо так, то чи могли б Ви описати такі дії? Які це викликало у Вас відчуття?
- Чи ображав Вас правопорушник, чи використовував іншу лексику із сексуальним контекстом, коли Ви були оголені?
- Вас фотографували, коли Ви були роздягнені? Хто Вас фотографував? Вони сказали, для чого фотографують?
- Вам дозволили все ж таки одягнути свій одяг? Хто надав дозвіл на це?
- Ви бачили, щоб це траплялося з кимось ще?

Можливі докази злочину²

- Показання** • потерпілих та / або свідків.
- Документи** • документи, що підтверджують факт перебування потерпілої, свідка на території, де ведуться (велися) бойові дії або які тимчасово окуповані / були окуповані Російською Федерацією;
- судово-медичний висновок експерта, зокрема у випадку, якщо мало місце фізичне насильство чи особа зазнала сексуального насильства, пов'язаного із пенетрацією;
  - судово-психологічний, судово-психіатричний висновок експерта;
  - військовий наказ, у якому є згадка про загальну військову стратегію та / або інші злочинні накази;
  - звіти організацій громадянського суспільства, експертів або органів ООН, комісії з розслідування та публікації в ЗМІ;
  - фотографії та відео, зокрема й ті, які демонструють, що особа була примусово оголена або зазнала фізичного / сексуального насильства;
  - документи, які містять інформацію про місцезнаходження військових одиниць, збережену на мобільних телефонах або в соціальних мережах, яка доводить військову присутність у час і в місці, де, ймовірно, відбулося примусове оголення;
  - текстові повідомлення, що стосуються вчинення кримінального правопорушення та / або підготовки до кримінального правопорушення.
- Речові докази** • зброя, особливо якщо вона використовувалася з метою погроз для постраждалих;
- біологічний / судово-медичний матеріал;
  - відбитки пальців і будь-які інші сліди вчинення кримінального правопорушення.

Міжнародна судова практика

Звертаємо увагу на рішення, які є важливими для розуміння ідентифікації та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили примусове оголення як форму СНПК:

- *Prosecutor v Jean Paul Akayesu (ictr) (n 3), para. 697.*
- *Prosecutor v Brdanin, icty, Case No. IT-99-36-T (n 3).*
- *Abramova v Belarus, cedaw, Communication No. 23/2009, un Doc. CEDAW/C/49/D/2009 (27 September 2011).*
- *Case of Miguel Castro-Castro Prison v Peru (Merits, reparations and costs), IACtHR, Ser. C No. 160 (25 November 2006)*³.

Матеріал розроблено експертною групою за напрямом СНПК Міжвідомчої робочої групи з питань розслідування злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту, при Офісі Генерального прокурора, яку координує Асоціація жінок-юристок України "ЮрФем".

² Цей перелік доказів не є вичерпним. Докази для доведення вчиненого кримінального правопорушення можуть бути отримані шляхом проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій.

³ https://corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_160_ing.pdf